

**Besættelsestidshistorisk selskab
for
Thy og Vester Hanherred**

Nyhedsblad nr 68

Juli 2012

Bestyrelsen

Formand:	Erik Ansø	97991054
Næstformand:	Erik Andersen	97933536
Sekretær:	Jens Sauer	97981248
Kasserer:	Jens C Grud Sørensen	97961656
Medlem:	Knud Arne Kristensen	97936444
Medlem:	Jens Andersen	97961736
Suppleant:	Esbén Kaagaard	97926820
Revisor:	Tage Nordensgaard	97984125
Revisorsup.:	K Starch Lauritsen	97923292

www.bsth.dk

Selskabets formål er:

At fremme interessen for forskning i besættelsestidens historie i Thy og Vester Hanherred.

- At holde forbindelse mellem personer og grupper i området, der arbejder med parallelle problemer indenfor besættelsestidens historie i Thy og Vester Hanherred.
- At søge den lokale besættelsestidshistorie formidlet til befolkningen gennem tæt samarbejde med museer og lokalhistoriske arkiver.
- At udgive et nyhedsbrev med nyt om arbejdet i Selskabets regi og om dets resultater.

Redaktør og web-master: jens@grud-s.dk

Udflugt til Frøslev og Nordtyskland 22. – 23. september 2012

Efter mange justeringer og tilpasninger, er det endelig lykkedes at få det hele til at gå op. Derfor tilbyder vi nu endelig følgende tur: *Lørdag og søndag den 21. og 22. september kører vi i en moderne 25 personers bus til grænseegnene, nærmere bestemt Frøslevlejren, som vi skal se, og senere sove i barak H1 i 4 6-mandsstuer. Vi skal til Flensborg eller evt. Dannevirke*

om aftenen. Næste morgen tidligt kører vi til Celle, for at se koncentrationlejren Bergen-Belsen. Om eftermiddagen skal vi se Pansermuseet i Münster ved Hamborg.

Der er plads til 24 personer på turen, og pladser fordeles efter "først til mølle" princippet. Hele turen koster 300 kr. pr. person inkl. overnatning og entre. Forplejning er for egen regning, men vi regner med at spise sammen. Tag eventuelt frokost med til turen der ned. Der skal medbringes lagner. Dertil kommer soveposer eller lign, samt håndklæder, viskestykker etc. Tag lidt Euro med til forplejning i Tyskland.

Programmet i ca. tider:

Lørdag:

- Kl. 0800 Kørsel fra havnen i Thisted (Mc Donalds)
- Kl. 1200 Fælles spisning ved Frøslev
- Kl. 1230 Vi tager ind og ser Frøslevlejren og de tilknyttede udstillinger. Får nøgler til værelser mv.
- Kl. 1700 Tager vi ind og spiser i Flensborg og ser på byen (her sluttede Anden Verdenskrig for tyskerne), eller vi tager til Dannevirke, hvis der er mere stemning for det.
- Kl. 2100 Overnatning i barak H1.

Søndag:

- Kl. 0600 Afgang Bergen-Belsen som åbner kl. 1000. Det skulle give en god halv time, til noget morgenmad undervejs.
- Kl. 1000-1200 Bergen-Belsen.
- Kl. 1200 Afgang mod Munster, med et passende spisested undervejs.
- Kl. 1330 Besøg på pansermuseum som lukker kl. 1800. Fælles indgang.
- Kl. 1800 Spisning og hjemkørsel.
- Thisted ca. kl. 2230

Jeg håber tiderne holder, og at det vil være en tur, som foreningens medlemmer, vil finde interessant.

Arrangør og tilmelding til:

Erik Ansø tlf. 97 99 10 54

4 maj

Som det måske er blevet bemærket har det lige været 4 maj. BSTH havde valgt at markere med åben bunker i Christiansgave, nogenlunde som sidste år.

Generelt var vi tilfreds med tilslutningen, som også var nogenlunde som sidste år, men det som den gamle redakteur husker 4 maj 2012 for er helt sikkert nedenstående: (bemærk rollatoren på billedet)

Til sagen.. der var jo åben bunker i Christiansgave, vi stod og ventede på at "kunderne" skulle ankomme, nogle af de første var et ældre ægtepar hvor konen gik med rollator, hun kiggede lidt hen mod trappen og ymtede noget om at der kunne hun vist ikke komme ned. Selvfølgelig kan du det, siger undertegnede, vi er nogle friske unge folk som lige tager dig under armen, så går det fint skal du se. Vel anbragt ved undertegnedes venstre arm og på vej til trappen siger konen " ja jeg havde jo en bror der døde under besættelsen" undertegnede, med lange ører " du havde en bror der døde under besættelsen ?"

(her kan det lige indskydes at der jo heldigvis var ganske få faldne under besættelsen i Thy, jeg er ret overbevist om at der kun var en) "jaa det var godt nok i Snedsted", siger konen (så var jeg ikke i tvivl) "var Hans Peter Jensen der døde den 20 april 1945 din bror" , siger jeg, (her huskede jeg lidt forkert for det var den 22 april), hun stopper op og ser op på mig, vi er nu nået til det første trappetrin."hvordan ved du det ?" siger hun - lige

pludselig var det ligesom historien blev levende, her stod jeg med en elskelig ældre dame som havde haft historien helt inde under huden, en som sikkert havde følt et stort tab ved at miste en bror, en for hvem historien ikke bare var gamle støvede aviser og tykke bøger, her var en havde følt historien på egen krop,- og jeg holdt hende i hånden,- det var faktisk en stærk oplevelse for mig, - og nok også ganske sundt at blive mindet om at det er mennesker som skaber historien.

- det var så min 4 maj 2012.

Men hvem var Hans Peter Jensen så ? Med forfatterens tilladelse bringer vi et lille uddrag fra Chr. Houmark Hammers bog "En thybo søger i gamle spor":

Uheld under sabotage

Krigen havde nu varet i 5 år. Kørende materiel, lastbiler, rutebiler og meget få personbiler, der blev brugt som taxa, blev trods mangel på benzin, holdt nogenlunde kørende med generator, en slags kakkelovn der udviklede røggas.

Men systemet var ikke særlig pålideligt, og reservedele var opbrugt. Nyt autogummi kunne ikke købes, og man måtte bolte sprængte dæk sammen med stålplader.

Det var en nødløsning, der ikke var holdbar.

Var man gode venner med tyskerne, kunne man måske være heldig og få både dæk og kørsel.

Det var ikke noget modstandsbevægelsen så på med blide øjne. En undtagelse havde vi med vognmand Peter Nielsen, Skjoldborg. Han havde 2 lastbiler, samt en personbil der kørte taxa.

Tyskerne brugte hans biler så meget, at han fik tysk køretilladelse (Ausweis), og derfor kunne køre uhindret de fleste steder. Peter Nielsen blev et værdifuldt og modigt medlem af modstandsbevægelsen. Han kørte mange vigtige transporter uden uheld.

Efter krigen gik han til myndighederne, og afleverede de penge han havde tjent på tysk kørsel.

Området Thy - Mors skulle bruges til modtagelse af våben, og det var en almindelig antagelse, at bortset fra nødvendig sabotage mod jernbanen, skulle der helst være ro, for at Gestapo ikke skulle interessere sig for egnen. Men de sidste måneder blev der dog indledt en jagt på "Værnemagerbi ler".

Men vi var ikke meget for at ødelægge biler hos folk vi kendte, og som var ejerens indtægtskilde.

Prøv at forstå en situation vinteren 1945. Knud Korsgård, Henry Chr. Hans Peter og mig - vi stod en nat uden for en garage, med en "Værnemagerbil". Porten var meget solid og låst.

Ejerens soveværelse var tæt på, og lavede vi støj kom han sikkert. Der var een som sagde, at det var ikke noget problem. Men der var enighed om, at vi ikke ville risikere at slå ejeren ihjel. Vi cyklede derfor hjem igen.

Men kort tid efter skete der et uheld, som kostede et medlem af vores gruppe livet. I Snedsted stod en lastbil, som mest blev brugt til at forsyne 'Værnemagten' med levnedsmidler.

Ejeren kørte ud til landmænd og købte forskelligt, som tyskerne kunne bruge til madvarer.

Den stod i en garage i nærheden af forsamlingshuset. Forsamlingshuset var fyldt med et kompagni tyske soldater, der havde til opgave at bevogte jernbanen.

Derfor blev det besluttet at sprænge lastbilen. Vi mente herved at kunne opnå både at ødelægge lastbilen, og samtidig give tyskerne en forskrækkelse.

En nat fulgtes Hans Peter Jensen, Henry Christensen og jeg til Snedsted. Vi stoppede øst for byen.

Jeg cyklede så alene ind i byen for at undersøge, hvor tyskernes vagtposter var anbragt.

Det var ca. ved midnatstid, der var fuldmåne, så det var meget lyst. Den tyske vagt patruljerede frem og tilbage, både på gaden og langs med forsamlingshuset. Så den vej kunne vi ikke bruge.

Vi cyklede derfor helt tilbage til vejen, som dengang gik til Elsted.

Her var der en kæmpehøj tæt ved vejen. Vi gemte cyklerne her, og gik tværs over markerne.

På den måde kom vi ind i Snedsted fra syd og kunne nu komme til garagen bagfra.

Lastbilen var desværre ikke kørt ind, den stod lige uden for porten. Vi kunne stå inde i garagen og rådslå om hvordan vi skulle gribe sagen an. På dette tidspunkt burde vi nok have opgivet, og ventet til en anden nat.

Det var nemlig så lyst, at den tyske vagt let kunne se os, dersom vi kom ud af skyggen fra garagen.

Det var mig som havde sprængstoffet. Jeg regnede med at kunne komme ud til bilen ved at kravle og således at bilen var mellem vagtposten og mig.

Mens jeg er ved at gøre forberedelse til dette, bliver Hans Peter urolig, han er bange for at vagten skal komme for tæt på. Han siger, at han hurtig kan lægge bomben på plads, han er nemlig mekaniker, og ved hvor den kan anbringes.

Hans Peter overtog bomben, og kommer ud til bilen, mens vi andre bliver i skyggen fra garagen.

Så snart Hans Peter kommer ud til bilen, lukker han motorhjelm op. Motorhjelm på lastbiler dengang, var hængslet på midten sådan, at man lukkede hver halvdel op fra siden.

Og de var lavet af solidt materiale, så de var forholdsvis tunge. Hans Peter har sikkert lagt bomben på skærmen, mens han lukker op. Straks efter hører vi motorhjelm falde ned med et brag, og lige oven i kommer eksplosionen som er så voldsom, at vi intet hører, kun et blændende lysglimt, og vi bliver kastet omkuld og var nok uden bevidsthed en kortere stund. Hans Peter blev selvfølgelig dræbt. Da vi andre kunne tænke nogenlunde klart igen, sørgede vi for at komme væk. Men jeg husker, at det mærkede som lungerne havde taget skade. Det gjorde meget ondt, men det gik over igen.

Henry var mest medtaget og måtte til lægen, det undgik jeg. Men vi fik begge nedsat hørelse. (Af hensyn til tyskerne var bomben gjort ekstra kraftig. Det blev bagefter sagt, at soldaterne skyndte sig ud af forsamlingshuset, og samlede sig på den modsatte side).

Efter tragedien kommer så tanker om, hvad der egentlig gik galt. Jeg regner med, at motorhjelm faldt ned oven på bomben og udløste eksplosionen.

En bombe af engelsk fabrikat bestod af fire dele. Sprængstoffet P.E.2. var stabilt alene, men for at udløse sprængladningen, blev indsat en lille forladning af mere følsomt sprængstof.

Forladningen skulle så aktiveres af en ganske lille detonator, der var så følsom, at den ikke tålte rystelse eller stod af nogen art.

Til at udløse detonatoren blev som regel brugt en sprængblyant, så bomben kunne tidsindstilles.

Vi brugte i dette tilfælde en blyant, der havde en løbetid på 2 timer. Jeg havde aktiveret den, så der kun var 1 time tilbage. Dette var mit ansvar, som jeg al-drig har glemt.

Men jeg tror, at den nedfaldne motorhjelm var årsagen til ulykken. Hans Peter var et helstøbt menneske, han var en meget dygtig og solid håndværker.

Han var ivrig i K.F.U.M. og spejderbevægelsen, og var vellidt af alle. Vores sognepræst dengang, pastor Frederiksen, sagde til Henry og mig, Hans Peter følte nok, at han var mere forberedt på at dø, end vi andre to. Derfor ville han ud til lastbilen.

Vores lille kommune, havde forholdsvis flest nazister af samtlige kommuner i daværende Thisted amt. Flere var temmelig fanatiske. De var så opslugt af nazismen, at der var lukket af for almindelig sund fornuft. Når nazismen fik så stor tilslutning her, så var årsagen nok, at de folk om gik i spidsen for partiet før krigen var meget respektable borgere.

I Sundby blev en søn af smedemester Larsen angivet til tyskerne, og arresteret for at uddele illegale blade. Angiveren blev bl. a. for dette straffet efter krigen.

Efter ulykken med sabotagen i Snedsted, var Gestapo selvfølgelig hos Hans Peters forældre.

Her prøvede de at få navne på andre der var med. Men det fik tyskerne intet ud af.

Vi havde måske flere venner, end vi regnede med, men netop i dagene før, havde vi arbejdet med at opstille "Ventegrupper" og havde besøgt flere, som måske kunne overtales.

Det var ikke alle, som sagde ja, og dem der ikke ville være med, kunne måske ikke holde mund.

Derfor gik Henry og jeg straks "under jorden" som vi kaldte det dengang.

Vi havde begge falske legitimationskort, så det kunne let lade sig gøre, når vi blot kom så langt væk, at ingen kendte os.

Henry kom til Salling og jeg kom til Mors. Jens Kirk var blevet såret ved vådeskud, og fik behandling på Koldby Sygehus og opholdt sig på en gård i Haring. Men på det tidspunkt jeg var på vej til Mors, var han i bedring og opholdt sig hos pastor Andersen i Visby. Der var en pige i Visby, jeg skulle tage afsked med. Derfor besøgte jeg Jens Kirk på min flugt til Mors, og vi drak morgenkaffe sammen med præsten og hans kone, hvorefter jeg fik en fisker med en motorbåd til at sejle mig og min cykel til Mors.

Skulle nogen have fået lyst til at læse mere fra besættelsen af Chr Houmark Hammer så er der links på www.bsth.dk til adskillige artikler.

Og så mangler vi også lige at sende et forsinket tillykke med de 90 år den 26.3 (det er i hvert fald hvad der angives i modstandsdata-basen)

Fra borgerkrig til dødsrue Laurits Holm Christensen, Johannes Abildgaard Jacobsen og Leo Kari.

Af Flemming Skipper

Stutthof i Polen hørte til nazisternes værste koncentrationslejre under Anden Verdenskrig. Jødiske mænd og kvinder, russere og polakker udsattes for den grusomste behandling, der endte med døden. Blandt de øvrige fanger var mange danskere. I denne gruppe var kommunister, som det danske politi havde arresteret og anbragt i Horserød-lejren i Nordsjælland i 1941 og 1942 og som senere i august 1943 af tyskerne blev deporteret til Stutthof-lejren. Den danske regering fandt ingen anledning til at redde kommunisterne, som den havde spærret inde -"for at beskytte dem mod tyskerne". Da den såkaldte samarbejdspolitik brød sammen, blev Horserød-lejren overtaget af tyskerne, og de 93, der ikke

Ryvangen

nåede at flygte, blev sendt til Tyskland.

Mellem de danske fanger i Stutthof-lejren var en thistedbo, kommunist og tidligere frivillig i de internationale brigader under den spanske borgerkrig (1936-39).

Hans navn var Laurits Holm Christensen.

Det kommunistiske

folketingsmedlem og redaktør af Arbejderbladet Martin Nielsen skriver i sin bog, Rapport fra Stutthoff; at hans første tanke ved synet af lejren var ordene fra Dantes helvede: "Her lades alt håb ude". En frygt han og de andre danskere fik bekræftet ved en SS-mands velkomst: "Fra denne lejr findes kun en udgang, og det er gennem krematoriets skorsten". I modsætning til de andre fanger fik danskerne lov til at modtage tøj og en månedlig pakke fødevarer fra Røde Kors. Derfor kom en forholdsvis stor gruppe danskere levende ud af lejren. De øvrige fanger måtte klare sig igennem på suppe kogt på roetoppe eller kål. Overlevelsestid: Tre-fem måneder. Og værst var situationen for jøderne, der fik en ekstraordinær

dårlig behandling. "Jøderne havde deres egne tillidsmænd, som de ubetinget lystrede. Deres moral var høj. Vi gav dem og især de små drenge alt, hvad vi kunne undvære. De fleste danskere tog et plejebarn, som vi sørgede for, så godt vi kunne. 3øderationerne i lejren var det halve af vor sædvanlige ration", skriver Martin Nielsen.

Ryvangen

Opløsning

I januar 1945 gik lejren i opløsning. Russernes røde arme åbnede med udgangspunkt fra brohovederne ved Weichel den sidste store og afgørende offensiv. Fangerne blev sendt ud af lejren på håbløse marcher i den isnende polske vinter. Mange døde af kulden eller blev skudt af SS- vagterne, hvis de ikke kunne følge med. "22. januar fik vi besked om, at alle, der var i stand til at gå mindst 30 km om

dagen, skulle melde sig", skriver Martin Nielsen. "Vi talte på knapperne - hvad var klogest? Betød landevejen døden - og var døden under alle omstændigheder på den anden side ikke sikker, hvis man blev i lejren?". Af den oprindelige mandlige lejrs omkring 20-25.000 fanger stillede i første omgang 12-15.000 op til afmarch. Fangerne i sygebarakkerne, kvinderne, jøderne og de titusinder af døende kvinder i jødebarakkerne skulle blive: "Andre danskere har fortalt, hvad der skete med de jødiske kvinder i Stutthofs sidste dage. De, der ikke var døde, blev brændt sammen med barakkerne".

Det frøs hårdt, der lå et tykt lag sne over lejren. Lejrgaden var glat som et spejl, da den kolonne, som danskerne hørte til, marcherede ud af hovedporten; snart satte en snestorm ind, den varede flere dage: " Da vi gik ud af porten, blev vi talt, vi var 1198 fanger". Efter en uge kunne de tyske vagter notere, at der var 800 mand tilbage. Og de vadede i smeltevand til op midt på benene. Overnatning var kummerlig.

10. marts: "Ude på landevejen blev der kommanderet holdt for at få lidt orden på kolonnen, men det varede ikke ret længe, for et øjeblik efter kom vi fra hovedvejen ind på en markvej, der løb langs jernbanesporet. Her kunne vi kun gå to og to, og kolonnen splittedes igen. På højre hånd lå en stor granplantage. Her kunne man løbe, tror jeg de fleste tænkte, og lidt efter hørte vi skud langt nede i kolonnens bagtrop. I mørket kunne vi se ilden fra geværløbene. Hvor mange der flygtede ved jeg ikke".

11. marts: "Jeg vågnede frysende og utilpas ved et voldsomt skyderi (..) Læg jer ned, læg jeg fladt ned. Det er tankkanoner og svære

maskingeværer. Læg jer ned, for fanden! Det var en af spanienskammeraterne, der råbte et er russerne, det er russerne, ød det nu oppe fra halmen. Posterne er løbet deres vej, de har smidt gevæerne og har revet SS-distinktionerne af'.

Thisted

Thisted Socialdemokrat bragte i juni 1945 tre artikler om Laurits Holm Christensens - på dette tidspunkt - uvisse skæbne. Det var en kaotisk tid over hele Europa, og oplysningerne om de danske kz-fanger var få og højest usikre for myndighederne - og for familien i Thisted. I lang tid satte man sit håb til spredte oplysninger i aviserne fra overlevende fanger, der måske - måske ikke — mente at have set thyboen i live efter russernes befrielse af Stutthof-lejren. Andre mente at vide, at han var blandt de fanger, der havde haft held til at stikke af under døds-marchen bort fra lejren. Uvisheden varede ved indtil 21. december, da Thisted Socialdemokrat vendte tilbage til Laurits Holm Christensens skæbne:

Laurits Christensen død

Han blev dræbt den 10. Marts under March fra Stutthof Til Familien i Thisted er der indløbet Meddelelse om, at den 38-årige Thistedbo Laurits Holm Christensen, der af det tyske Sikkerhedspoliti blev ført fra Horserød til Stutthof-lejren ved Danzig, skal være bleven dræbt af Tyskerne d. 10. Marts i Aar under March fra Rieben til Pulzig. Som det vil erindres, ryddede Tyskerne Stutthof-lejren i Marts Maaned, da de russiske Styrker nærmede sig. De af Sult afkræftede koncentrationslejr-Fanger blev under umenneskelige Omstændigheder drevet frem ad Landevejene i det bidende kolde Vintervejr. Hvis nogen ikke havde Kræfter til at gennemføre Marchen, skød Vagtmandskabet dem ned, og overfor de øvrige blev Pisken brugt. I ly af Nattens Mørke lykkedes det en del af Fangerne at slippe bort fra Marchkolonnen, og man har haft det Haab, at Laurits Christensen skulde have været imellem disse. De Undersøgelser, som har været foretaget af de danske Gesandtskaber i Moskva og Warszawa, har imidlertid været uden Resultat, og det maa anses for givet, at Laurits Christensen er bleven dræbt under den frygtelige Vandring d. 10. Marts. Han var ugift".

Nakkeskud

En officiel beretning om Laurits Holm Christensens skæbne skal man frem til 1970 for at finde. I et 500 sider stort værk "Faldne i Danmarks Frihedskamp 1940-45 " kunne man læse, at thistedboen blev arresteret i november 1942 af det danske politi som medlem af Danmarks kommunistiske Parti og interneret i Horserød. 1943 deporteret til Stutthof: "Da lejren under russernes fremmarch evakueredes i januar 1945, sendtes fangerne på en lang march igennem Pommern, hvorunder alle, der ikke kunne følge med, blev dræbt. Da fangerne den 11. marts befriedes af russerne, var der af 1200 mand kun 350 tilbage. Dagen før var Laurits Holm Christensen (sammen med to andre spaniensfrivillige, red.) blevet dræbt ved nakkeskud, da han ikke formåede at fortsætte marchen". Thistedboen havde altså ikke været blandt de fanger, der i Martin Nielsens Rapport fra Stutthof tog chancen for flugt, da kolonnen passerede en

Begravet i Ryvangen.

Ved en enkel og gribende Højtidelighed i Mindelunden i Ryvangen begravedes i Gaar Eftermiddag de fire af de fem Stutthoffanger, der for nogle Dage siden kom til Danmark fra Polen, deriblandt Laur. Holm Christensen, Thisted. Til Stede var Laur. Christensens gamle Moder samt nogle Søskende. Endelig deltog et stort Antal Thisted-Københavnere i Højtideligheden. Kirkeminister Prede Nielsen og Professor Mogens Fog talte ved Graven.

. Socialdemokraten 15.12.1947

granplantage. Og som levede i et lille håb i de efterretninger, der i de første junidage nåede hjem til forældrene i Thisted. Laurits Holm Christensen - eller "Bette Laus" som han blev kaldt fra Thisted til Stutthof - var oprindeligt tekstilarbejder. Født 15. august 1908. Faren, Lars Christensen (f. 1864), var fisker. Moren, Ottilie, født Eriksen, døde 13. august 1954.

Det er også som "Bette Laus", han dukker op i den bog om de spaniensfrivillige, som Leo Kari udgiver i 1950'erne. "Bette Laus" er også en af de personer, samme Kari - nu bosiddende i Frøstrup ge Kari - se v gammel spaniensfrivillig og modstandsmand under den tyske besættelse - en af de få helte, det er værd at skrive om i Thy og Han Herred.

På højskole

Det er som elev på Esbjerg Arbejderhøjskole 1932-1933, at Laurits Holm Christensens politiske engagement bliver vakt, og som fører ham ind i DKP (Det kommunistiske Parti) og fire år senere til de internationale brigader i en krig i et land langt borte bag bjergene - Spanien. De unge, der tog af sted, var drevet af vidt forskellige mål. Men de var alle børn af en tid, hvor der blev kæmpet for de store idealer. 1930'erne var en tid, hvor alle værdier var i spil. Europa var et politisk supermarked. Selve demokratiet var til diskussion og ikke det selvfølgelige ideal, det er i dag. Krisen kradsede, og den stærke mand blev populær. Stalin, Hitler og Mussolini. Og en general Franco, der i Spanien begyndte et oprør mod den demokratiske republiks lovligt valgte regering. Et oprør der delte Europa, som var bange for, at det kunne udvikle sig til en storkrig. Man ville også forhindre, at Spanien fik en regering, der var domineret af den kommunistiske fjende. Officielt var krigen i Spanien 1936-39 en borgerkrig. I realiteten var den indledning til den anden verdenskrig og for tyskerne en forprøve på moderne krigsmetoder. En række lande, deriblandt Danmark, gik ind for non-intervention. De spanske borgere skulle selv have lov at afgøre deres mellemværende. Sådan var

indstillingen. Fra mange lande tog folk alligevel til Spanien for at kæmpe mod general Franco og de marokkanske tropper. Ganske kort efter krigens begyndelse havde en tysk tidligere rigsdagsmand fået formeret en international enhed, Thiilmann-bataljonen, der blev en del af de internationale brigader, de hærenheder der deltog i borgerkrigen til støtte for republikken.

Digterne

Mest kendt af de danske spaniensfrivillige er digteren og maleren Gustaf Munch-Petersen (f. 1912). Hans mor prøvede i sidste øjeblik at få ham til at opgive planen. Han skrev til hende: "Elskede mor! Tænk på lignelsen om den rige yngling, lignelsen om livets vej, som den unge mand ikke turde vælge. Men mor, livets vej, det er vejen for dem, som ikke vil dø unyttigt". Et udsagn man kan finde hos andre unge, der rejste til Spanien. Selv faldt han - 26 år gammel - ved Grandesa nær Ebro- floden i foråret 1938.

Ved hans side var en tre år yngre digterspire fra Thisted, bogtrykkersønnen Johannes Abildgaard Jacobsen (1915-1976). Man anslår, at omkring 500 danskere - trods forbud fra den danske regering - har deltaget i den spanske borgerkrig. Af dem faldt 150. I 1938 blev de frivillige sendt hjem. Men mange danskere havde svært ved at komme tilbage, fordi Danmark ikke anerkendte deltagelse i borgerkrigen. En del endte i franske lejre. Nogle blev der så længe, at de i sommeren 1940 blev udleveret til Gestapo, Nazi-Tysklands hemmelige politi. Men flertallet kom til København sidst på året 1938. Lige inden havde man haft en heftig debat i Folketinget, der var endt med, at man besluttede ikke at foretage retsforfølgning mod de frivillige, skønt de havde overtrådt dansk lov. Derimod forlangte man, at de betalte rejseudgifter: En del havde fået penge til hjemrejsen i danske konsulater.

Laurits Holm Christensen og hans kammerater modtog selv i Horserød-lejren opkrævninger for hjemrejse fra Spanien.

Der var ingen tak fra det officielle Danmark. Derimod blev de spaniensfrivillige, der forblev politisk aktive efter hjemkomsten, de fleste gik ind i modstandskampen mod den tyske besættelsesmagt efter 9. april 1940, registreret og ført til kartotek, og det brugte man til arrestationerne, da Tyskland gik ind i Sovjetunionen i 1941. Det gjaldt de spaniensfrivillige, der var fleste andre spaniensfrivillige, herunder Laurits Holm Christensen fra Thisted. Begge hold blev først indsat i Vestre Fængsel i København og siden i Horserøddlejren.

Partisan

De fleste danske spaniensfrivillige gjorde tjeneste ved infanteriet, men omkring hundrede blev udtaget til artillerister, chauffører, partisaner eller anden specialtjeneste. Mange meldte sig, men kun få blev godtaget til partisan-tjeneste. De fik en særlig uddannelse, deres virksomhed er af naturlige grunde uomtalt, og der foreligger ingen autentiske beretninger om den. "Bette Laus" fra Thisted var blandt de danske partisaner i Spanien. Billedet, hvor man ser harm i færd med at forberede en sprængning, er et amatørfoto og sandsynligvis taget bag de fjendtlige

linjer. Han blev senere sergent og løjtnant i artilleriet.

Laurits Holm Christensen ligger begravet i Mindelunden i Ryvangen nord for København. Det er gravplads og mindested for faldne i den danske frihedskamp under Anden Verdenskrig og indrettet ved den tyske henrettelsesplads. Efter befrielsen fandt man her ligene af 202 henrettede (heraf enkelte tyske soldater) samt modstandsfolk dræbt under aktion. Anlægget rummer desuden grave for 31 døde hjemført fra tyske koncentrationslejre samt en mindevæg med navnene på 151 ofre, hvis lig aldrig er fundet.

Lægen og forfatteren Sven Arvid Birkeland fandt for få år siden en større stak støvede arkivalier oven på et skab i et fjernt arkiv; de havde ikke været åbnet, siden de forsvarligt var blevet pakket ind omkring 1947. De viste sig at indeholde oplysninger til en side af Anden Verdenskrig og årene umiddelbart efter, der har været underbelyst i den ellers omfangsrige litteratur om krig og besættelse. Birkeland løfter ved hjælp af de gamle papirer noget af sløret for det komplicerede arbejde med at få opsporet, opgravet, identificeret, hjemtransporteret og genbegravet danskere, der omkom under krigen. Den danske regering lagde store kræfter i dette arbejde, som mange mennesker var involveret i. Det var svært både i praktisk og overført forstand at manøvrere rundt i et sønderskudt Europa med nye magtstrukturer. Lokaliseringen af de mange ofre var krævende arbejde på stedet og i arkiver samt opsøgning af folk på de steder, hvor der var foretaget lemfældige begravelser.

Bestræbelserne gjaldt i særdeleshed de danskere, der var døde i de nazistiske kz-lejre. Og blandt dem altså thistedboen Laurits Holm Christensen, der døde under marchen fra Stutthof-lejren. Man fulgte i hælene på ruten for marchen, hvor de fanger, der ikke kunne følge med, var blevet skudt og efterladt tilfældige steder og siden skaffet af vejen ligeså tilfældigt.

Kilder og henvisninger

Martin Nielsen: Rapport fra Stutthof. Gyldendal (1947).

Carsten Jørgensen: Fra Bjelkes Alle til Barcelona. Danske frivillige i Spanien 1936-39. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck (1986).

Faldne i Danmarks Frihedskamp 1940-45. Red. Ib Damgaard Petersen. Gyldendal (1970).

Magda og Leo Kari: Der brænder endnu en kerte. Dagbogsblade fra Besættelsestiden. Fremad (1965).

Leo Kari: De danske spaniensfrivillige. Rosenkilde og Bagger (1952).

Leo Kari: Bag Spaniens Bjerge. En erindringsroman. Redigeret af Lenni Kari. Modtryk (1998). Ole Sohn: Gustaf Munch-Petersen - og Den spanske Borgerkrig. Sohn (2007). Lokalhistorisk Arkiv for Thisted Kommune.

Johannes Abildgaard Jacobsen: Livet Sang. Forfatterens Forlag (1937).

Digte. Johannes Abildgaard Jacobsen: Graa Hverdag. Forfatterens Forlag (1937). Digte.

Johannes Abildgaard Jacobsen: Evige Længsel. Georg Pors Forlag, Thisted. (1942). Digte.

De satte livet på spil. DR 2006. TV-udsendelse om Leo Kari og Gustaf Munch-Petersen. Medvirkende Lenni Kari og Ursula Munch-Petersen. Sven Arvid Birkeland: I krigens kølvand. Danske skæbner efter 2. verdenskrig. Gyldendal (2010).
Danskere i krig 1936-48. Red. Rasmus Mariager. Gyldendal (2009).

Foruden Laurits Holm Christensens grav i Ryvangen findes der også en mindeplade for Henry Chr Thomsen, se blad Blad 55 –

Skulle der findes andre "Thyboer", begravet eller nævnt i Ryvangen hører den gamle redakteur gerne om det.

Fra vores udsendte medarbejder :

Stevnsfortet

Stevnsfortet mellem Rødvig og Højerup ligger nedgravet i Stevns Klint. Dets opgave var at kontrollere den sydlige indsejling til Øresund. Sammen med Langelandsfortet skulle det hindre Warszawapagtens store flådekapacitet i Østersøen i at få adgang til verdenshavene - evt. ved at udlægge søminer.

Fortet blev bygget under Den kolde krig i 1950-53, men blev nedlagt i 2000. 1. juli 2008 genåbnede stedet som Koldkrigsmuseum Stevnsfort under Østsjælland Museum. Koldkrigsmuseet blev dog først officielt indviet af Kronprins Frederik den 23. september 2008.

Stevnsfortet er som det eneste i Danmark bygget i klippegrund og befinder sig op til 18 m dybt nede i undergrunden, der på Stevns består af kalk.

Funktion

Hovedarmeringen bestod af 2 pansertårne med hver 2 150 mm kanoner fra det tyske slagskib Gneisenau fra 2. verdenskrig. De var oprindeligt opstillet på Fanø af den tyske besættelsesmagt, for sammen med Tirpitzstillingen ved Blåvand at beskytte indsejlingen til Esbjerg.

Kanonerne kunne række 23 km og dermed dække både hele Øresund og de to mulige landgangsstrande ved Faxe Bugt og Køge Bugt. Der var

desuden opstillet et HAWK-batteri på området der, sammen med NIKE-batterier flere steder på Sjælland, i tilfælde af flyangreb skulle forsvare København. Disse luftværnsmissiler var således ikke opstillet for at beskytte Stevnsfortet og havde som sådan ikke noget med fortets virke at gøre. HAWK batteriet (Eskadrille 541) blev i øvrigt først opstillet i 1984 og blev primært benyttet til

uddannelse af personel til Luftværnsgruppen i Flyvevåbnet.

Den teknologiske udvikling gjorde efterhånden at kanonerne fik mindre betydning og disse blev i første omgang lagt i "mølpose" for senere at

blive "støvet af" og benyttet til uddannelse af personel til Søværnet. Stevnsfortet havde dog fortsat en betydelig rolle som kommando- og radarstation og var desuden hovedkvarter for "Sundets Marinedistrikt".

Efter Berlinmurens fald i 1989 og efterfølgende Den kolde krigs afslutning, forsvandt den store fjende mod øst og Stevnsfortet

mistede sin strategiske betydning. Kommandoen blev derfor strøget efteråret 2000.

Der står stadig en radarmast på området, men selve farvandsovervågningen foregår i dag fra Maritimt overvågningscenter Syd (MOCS) på Bornholm.

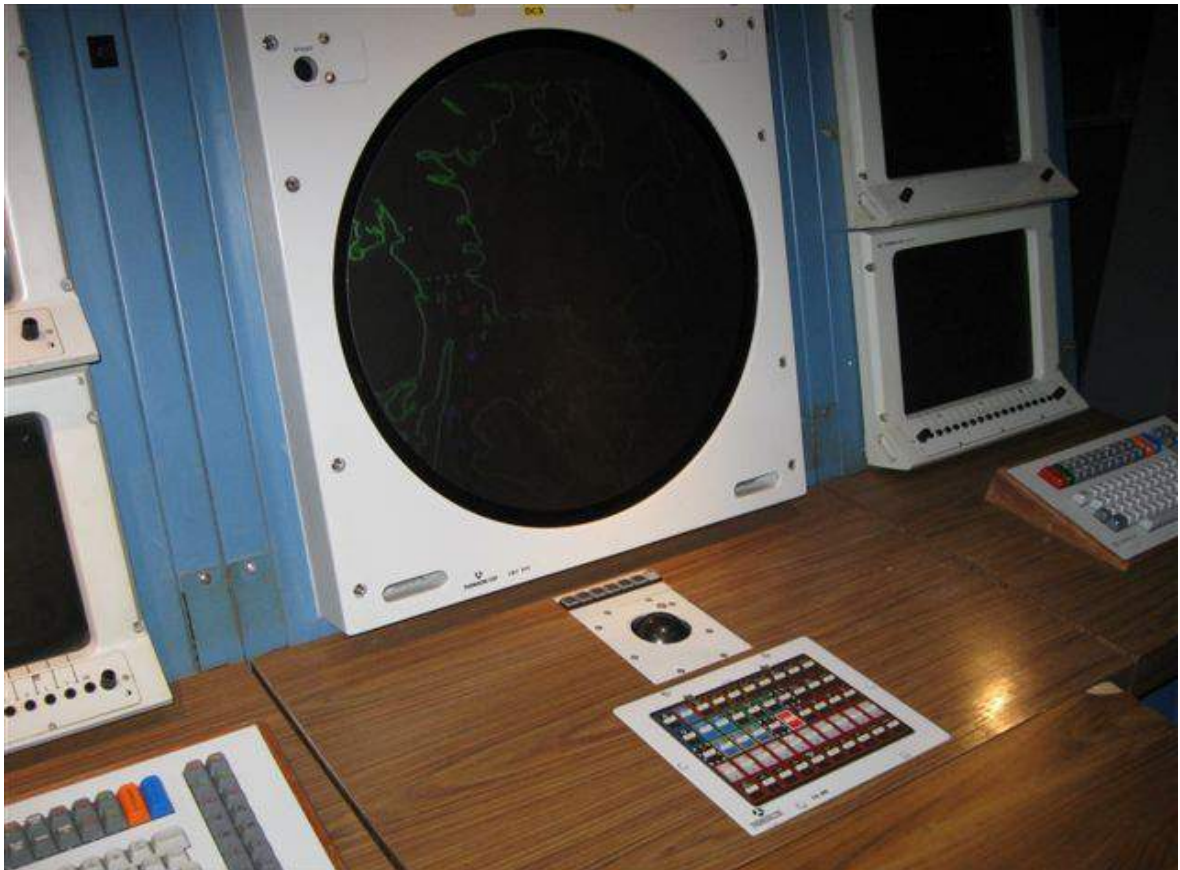
Det er blevet påstået, at efterretninger om sovjetisk sejlads med atommissiler til Cuba kom fra Stevnsfortet. Det er ikke rigtigt, da skibene ikke kom gennem Øresund, men Storebælt. Det var Fyrskib Gedser Rev og Langelandsfortet der kom med oplysningen. .. (klippet fra Wikipedia)

Det kan bekræftes at Stevnsfortet absolut er et besøg værd, et temmelig imponerende bygningsværk, gravet ud af kridtbunden, ganske imponerende.

Men fortet er også interessant på andre områder, dels er der blevet genanvendt tysk materiel i stort omfang, ikke kun kanonerne men også andre detaljer bl a døre. Som det kan ses i det foranstående er fortet bygget i 1950-53, inden da må der have været udført et temmelig stort arbejde af planlægnings mæssig art. I de gamle aviser fra 1947 (?) kan man læse at det nu er besluttet at de store 38 cm kanoner fra Hanstholm skal til Stevnsfortet, så det har

åbenbart nærmest været besluttet at kanonerne skulle flyttes til ny position på Stevnsfortet. Som bekendt skete det aldrig, og hvorfor det aldrig skete, kan der jo kun gisnes om, men det må antages at bare det at flytte kanonerne har jo været en kæmpeopgave. Det må også antages at Stevnsfortet ville have fået en ganske anden, og vel større, udformning end den vi kender i dag. Så der har været ganske mange praktiske problemer med anvendelsen af 38 cm kanonerne, det er vel også sandsynligt at økonomien har spillet en stor rolle. I forbindelse med Danmarks indtræden i Nato i 1949 fandt der jo en stor militær opbygning sted, der blev bygget nye kaserner, flyvepladser blev udvidet/renoveret, nyt materiel (selv om en del blev givet som våbenhjælp) etc. Tillagt de 11,8 milliarder (Thisted Amts tidende okt 1949) som besættelsen havde kostet landet må man formode at økonomien må have været ret anstrengt, -også dengang.

Kalender 2012

Dato/tid	Hvad	Hvor	Hvem
2-7	blad		jcgs
7-7	Køretøjstræf	MCH	
8-7	Køretøjstræf	MCH	
22-23/9	Tur Tyskland	Se annonce	EA
25-9	Bunker udgr.	?	?
1-10	blad		jcgs
7-10	Hanstholm tur		
8-11	Tema aften	?	?
2-12	Juleafslutning	MCH	

Veterantræf for køretøjer

fra 2. Verdenskrig • ved Bunkermuseet i Hanstholm 7.- 8. juli 2012

Besættelsehistorisk Selskab for Thy og Vester Hanherred arrangerer i samarbejde med Museumscenter Hanstholm og Gillelejegruppen træf for køretøjer fra 2. Verdenskrig ved museet 7.- 8. juli 2012.

Er du interesseret i militærkøretøjer fra 2. Verdenskrig?
Så kom forbi museet.

Der vil være kørsel med køretøjerne begge dage
kl. 11.00, 13.00 og 15.00.

Entré til træfområdet:
Voksne: 30,00 kr.
Børn (7-14 år): 10,00 kr.

www.bsth.dk
www.museumscenterhanstholm.dk
www.gillelejegruppen.dk

Museumscenter Hanstholm • Molevej 29 • 7730 Hanstholm